

Informe executiu

Estudi sobre la programació cultural 2016-2017 de l'Ajuntament de Barcelona des d'una perspectiva de gènere

Impulsat pel **Departament de Transversalitat de Gènere** – Gerència de Recursos-, amb la col·laboració de l' ICUB – **Institut de Cultura de Barcelona** de l'Ajuntament de Barcelona

Autoria: Anna Cabó, LaGroc i Joan Manel Sánchez, ILabSo

Barcelona 6 març de 2018

1. Objectius de l'estudi

Aquest estudi s'emmarca dins el *Pla per la Justícia de Gènere (2016-2020)*¹ un instrument d'actuació de l'Ajuntament de Barcelona per a l'eliminació de les desigualtats de gènere, on s'inclou la **Cultura i Memòria col·lectiva** com un dels àmbits de treball en l'Eix estratègic de Ciutat de Drets. Entre els objectius d'aquest àmbit hi ha:

- Aprofundir en el diagnòstic sobre les desigualtats de gènere en l'àmbit cultural de la ciutat
- Potenciar la creació de les dones i amb una perspectiva de gènere.

Per aconseguir aquestes fites l'objectiu fonamental de l'estudi és el d'analitzar la programació cultural de l'Ajuntament de Barcelona preguntant-se sobre la paritat:

- On són les dones i quins rols desenvolupen en la programació cultural pública?

I en un segon terme, apuntar altres aspectes d'interès com són:

- La programació cultural de l'Ajuntament té perspectiva de gènere?
- A qui van dirigides les activitats que es realitzen?

2. Objecte de l'estudi: àmbits de programació i metodologia

Per portar a terme l'estudi s'ha analitzat una mostra molt important de la programació cultural de l'Ajuntament de Barcelona del 2016 i el 2017 d'àmbits molt diversos. La recollida de dades s'ha realitzat en tres nivells:

Àmbit de programació: 9

Els àmbits de programació cultural analitzats són **9**: Arxius (2); Biblioteques (40); Centres cívics (30); Centres d'exposicions (3); Fàbriques de Creació (10); Festivals (7); Grans auditoris (3); Museus i col·leccions (18); Sales d'arts escèniques (4).

Espai de programació: 117

Els espais de programació - físics o conceptuals - són les diferents unitats on efectivament es realitza la programació cultural (per exemple: Centre Cívic Cotxeres Borrell, Festes de la Mercè). En total, s'han analitzat activitats de **117 espais de programació** d'un total de 164 espais municipals o en conveni, el **71%** del total.

Activitat programada: 19.088

Les activitats programades són totes aquelles activitats culturals que han estat programades en qualsevol espai de programació inclòs en l'estudi. En total, per la realització de l'estudi s'han codificat **19.088 activitats** programades a Barcelona entre els anys 2016 i 2017. El nombre d'activitats recollides de l'any en curs es pràcticament la meitat del total codificat per l'any 2016.

¹ Ajuntament de Barcelona. *Pla per la justícia de gènere 2016-2020*. Barcelona: Ajuntament, 2016. <http://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/pla_per_la_justicia_de_genere.pdf>

3. Anàlisi de les estructures organitzatives dels àmbits de programació

Si adoptem la definició de paritat del Consell d'Europa², trobem que els equips analitzats en molt poques ocasions compleixen aquesta directriu.

- L'estructura directiva actual de l'ICUB, formada per un **30% de dones i un 70% d'homes**, contraposada a la plantilla de l'ICUB, on hi trobem un **62% de dones i un 38% d'homes**.

La situació es repeteix en els museus, **el 71,43% de les direccions de museus estan en mans d'homes**, i un 60% de les gerències i sots direccions també.

- Els càrrecs intermedis dels àmbits de programació de proximitat, biblioteques i centres cívics, estan ocupats majoritàriament per dones. Un **82% de les direccions de les biblioteques i 76% de les direccions dels centres cívics estan en mans femenines**.

Una feminització d'aquestes professions pot comportar pèrdua de prestigi social i econòmic, tot i que la situació entre unes i altres, és completament diferent. En el cas dels centres cívics, són equips de treball amb baixa remuneració i reconeixement, i un nivell de precarietat molt més elevat, degut als sistemes de gestió: concessió, gestió de serveis o cívics, i de les baixes categories professionals reconegudes.

- **En positiu**, destaquem **el cas del Consorci de Biblioteques**, amb una estructura directiva quasi paritària, i la **direcció de les Fàbriques de creació, amb 50% de dones i homes**.

Podem concloure doncs, que la paritat en els llocs de presa de decisió de la cultura a l'Ajuntament de Barcelona està lluny de ser una realitat en aquests moments.

4. Anàlisi de les activitats programades

4.1. Els rols de les dones

En la programació analitzada **l'autoria sols està en mans de les dones en un 24,61% el 2016 i en un 32,38% el 2017** de mitjana, molt allunyat de la paritat desitjada. Les diferències entre àmbits de programació són molt grans, i van des del **1,25% de dones autores als grans auditoris, al 54,55% als centres d'exposicions**, respectivament el 2017.

²En sentit estricte, la participació equilibrada entre homes i dones implica la representació igualitària, que sovint es coneix com a paritat en la participació de dones i homes, tal com ho recomana el Parlament Europeu. No obstant això, existeixen diferents definicions. El Consell d'Europa defineix com a participació equilibrada en qualsevol òrgan de decisió de la vida pública i política quant la representació de dones o homes no és inferior al 40%. EIGE. Web 23 octubre 2017. <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1149>.

- Els equipaments de proximitat són els més paritaris en relació al rol de les dones, però hi ha un risc important: **feminització de rols com el de tallerista i relegació de les dones a les activitats dirigides al públic infantil i familiar.**
- També destaca la feminització del **rol de conducció d'actes**, en especial a museus i centres d'exposicions: **fins a un 75% de dones.**
- En el cas del rol d'**interpretació principal o solista** sorprèn que tan **sols un 27,27% (2016) i un 35,06% (2017) de dones són intèrprets solistes en els festivals**, mentre que en els **grans auditoris sobrepassen el 40%.**
- Entre la música que s'interpreta només hi ha un **3,89% (2016) i un 1,25% (2017) de dones autores.** En els centres d'arts escèniques només s'interpreten obres de dones en **un 24% l'any 2016 i un 32% el 2017.**
- Entre els set festivals analitzats hi ha diferències significatives: **només el Grec Festival de Barcelona i la Festa de Santa Eulàlia s'acosten a una paritat en el nombre de dones implicades en les activitats.** Destaca el cas de **Món Llibre, amb un 80% de dones i un 0% d'activitats amb perspectiva de gènere**, és tracta d'un festival dirigit en especial al públic infantil i familiar.

4.2. Activitats amb perspectiva de gènere

Entenem per activitats amb perspectiva de gènere les que tenen en compte les construccions culturals i socials que identifiquen el que es considera femení i masculí i/o les desigualtats entre gèneres. La **mitjana d'activitats analitzades amb perspectiva de gènere programades des de l'Ajuntament de Barcelona durant els anys 2016 i 2017 és d'un 4% del total.**

- L'any 2016 el **31,33% de les activitats amb perspectiva de gènere van tenir lloc durant el mes de març**, al voltant del dia internacional de les dones. Aquest fet explica l'augment del percentatge d'activitats amb perspectiva de gènere entre els anys 2016 i 2017, en incloure aquest darrer any les activitats del mes de març sense disposar del total de la programació.
- Hi ha absència d'activitats amb perspectiva de gènere dirigida al públic general i al més jove i infantil: **tan sols un 0,62% de les activitats dirigides a joves** o el 2,21% de les dirigides a infants tenen perspectiva de gènere. Mentre que **de les activitats programades pel públic femení quasi un 40% tenen perspectiva de gènere.**
- El resultat per àmbits és clarament favorable als **centres d'exposicions, on l'any 2016 es del 8.2% i el 2017 s'arriba a un 16,46%** del total d'activitats programades, el doble que l'any anterior.
- Dins de l'àmbit de centres d'exposicions, **La Virreina Centre de la Imatge**, un equipament municipal, té el percentatge **d'activitats amb perspectiva de gènere més alt: pel damunt d'un 30%**, que es reflecteix també en el percentatge paritari de dones en el desenvolupament de les activitats.
- Tots els museus i centres d'exposicions analitzats, comparteixen dependència municipal però no sembla que tinguin les mateixes línies d'actuació en relació a la necessària visibilització de les dones en la seva programació. **El Born CCM i el Monestir de Pedralbes**, tenen també un percentatge elevat de programació amb perspectiva de gènere, **entre el 19 i el 18%.** Per contra, altres museus municipals com el **MUHBA, el**

Museu Etnològic, el Museu Frederic Marés i el Museu del Disseny trobem 0% d'activitats amb perspectiva de gènere i, en poques ocasions, tenen una representació de dones paritària en els diferents rols.

- Entre els festivals, **BCNegra és el que té un major nombre d'activitats amb perspectiva de gènere, un 6% el 2017**, amb un més que substancial augment respecte a l'any anterior. Per contra, les dues festes de la ciutat, **La Mercè i Santa Eulàlia, tenen entre un 0% i un 1,5% d'activitats amb perspectiva de gènere**. A la Mercè, **l'any 2017, la presència de dones en els diferents actes ha disminuït, així com les activitats amb perspectiva de gènere amb tan sols un 0.8%** tot i que s'ha augmentat el nombre d'activitats totals.

4.3. Públic destinatari

Les activitats s'han classificat en 6 grans grups en relació al públic destinatari: adults, dones, general, gent gran, infantil-familiar, o joves.

El **volum més gran d'activitat cultural municipal** (pràcticament la meitat de les activitats) **no s'adreça a un públic determinat**.

- Els centres cívics són els que més diversitat de públic tenen en compte en la seva programació.
- Les **activitats dirigides a infants o públic familiar, representen el 19,78% del total d'activitats, i les persones responsables de portar-les a terme són dones en més d'un 45%**: el percentatge de dones es dobla respecte de les activitats dirigides a un públic adult o genèric.
- En **les activitats dirigides a les dones, un 0.81 % del total, són les úniques que tenen un 50% d'autoria femenina**.

5. Conclusions i recomanacions

Les recomanacions d'organismes com la UNESCO i EIGE són molt clares al respecte: **cal disposar de dades segregades per sexe per poder portar a terme polítiques realment eficaces amb perspectiva de gènere**. En aquests moments es disposa de gran part de les dades desagregades per sexe de les persones usuàries de les activitats, però no es porta registre sistemàtic del **rol de les dones en la programació cultural** (autoria, creació, etc...).

De les activitats analitzades la **mitjana d'un 4% d'activitats amb perspectiva de gènere** demostra clarament que l'especialització en temàtiques de gènere d'una sola d'entre 40 biblioteques o tres dels més de 50 centres cívics, no són la solució per a una programació més equitativa. No té sentit que aquests pocs centres *especialitzats* siguin els que donin resposta a tota la ciutadania: tot el territori ha de tenir accés a programació amb perspectiva de gènere.

A continuació trobareu **algunes recomanacions**, que creiem factibles per a ser aplicables a curt i mig termini.

◦ **Estadístiques i disseny d'indicadors**

Tal i com fa esment la UNESCO és imprescindible tenir dades segregades per sexes en tots els àmbits del sector cultural.

◦ **Gestió del canvi: sensibilització i formació**

Durant el procés de recollida de dades ens hem trobat amb algunes persones, responsables en llocs de presa de decisions a l'àmbit cultural de la ciutat, que tenen un desconeixent important sobre el que significa perspectiva de gènere.

◦ **Llocs de presa de decisió i licitacions**

Com ja hem dit, **la paritat no existeix a la major part de les estructures directives** i s'hauria de garantir que els equips siguin cada cop més diversos, i paritaris per raó de sexe.

Si es pretén que Barcelona tingui una programació paritària de les activitats culturals, com assenyalava el programa d'actuació del *Pla per la justícia de gènere 2016-2020*, es fa necessari donar eines i formació sobre com fer-ho i treballar conjuntament en aquesta direcció.

◦ **Pressupostos amb perspectiva de gènere**

És molt necessari aprofundir en l'estudi econòmic amb perspectiva de gènere de la cultura de la ciutat. No només conèixer on s'inverteixen més diners i esforços, sinó també el cost per activitat i públic, on hi ha personal propi i subcontractat, les diferències salarials, etc., com ja s'ha començat a fer.³

◦ **Museus, col·leccions i residències d'artistes**

En un futur seria molt esclareidor fer un estudi de les col·leccions, veure què es custodia als museus, quin percentatge de dones artistes hi ha al magatzem i en exposició, etcètera.

Aquest és un aspecte imprescindible a tenir en compte: si els museus no compren obra de dones i tampoc s'exposa, un 50% de la creació artística desapareix.

³*Informe d'impacte de gènere del pressupost. Anàlisi Preliminar.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2016. Web 5 desembre 2017.

<http://ajuntament.barcelona.cat/pressupostos2017/ca/docs/Informe_impacte_de_genere_analisi_preliminar.pdf> i < informe pressupostos amb perspectiva de gènere 2018_ definitiu >